

Організаційно-методична модель формування творчої індивідуальності майбутнього педагога-музиканта у процесі фортепіанної підготовки

Творча індивідуальність педагога-музиканта як складна структура постійно розвивається, удосконалюється або коригується. Вона є системною якістю, яка інтегрує в собі різні компоненти її функціонування. Творча індивідуальність ґрунтується на засадах екзистенційного, гуманно-естетичного, дискурсивно-інтерпретаційного, когнітивного і поліхудожнього підходів. Вона враховує спеціальні принципи мистецько-культурологічної парадигми освіти, забезпечення культурологічної та музикознавчої спрямованості навчального процесу у фортепіанному класі, передбачає інтеграцію мистецьких знань на всіх рівнях фахового навчання. і складається з інтелектуальної, мотиваційної, емоційної, вольової, предметно-практичної і екзистенційної сфер, а також саморегуляції. На основі цих особливостей розроблена організаційно-методична модель формування творчої індивідуальності педагога-музиканта у процесі фортепіанної підготовки, яка містить цільовий, змістовий, діяльнісний і результативний блоки. Упровадження цієї моделі передбачає застосування технологій творчого розвитку, які спрямовані на виявлення звукових, тембральних і темпових якостей музичних творів, можливостей їх інтерпретації у різних аудиторіях. Застосування цієї моделі на всіх етапах навчання студентів сприяє поступовому зростанню творчої індивідуальності й самостійності у власній виконавській інтерпретації музичних образів.

Ключові слова: індивідуальна підготовка; креативність; педагог-музикант; фортепіанне навчання.

Одним з найяскравіших проявів фахової компетенції майбутнього педагога-музиканта є його готовність до самостійної діяльності. Добре навчений студент здатен оригінально мислити, яскраво висловлювати думки, знаходити неординарні рішення у складних ситуаціях, ефективно застосовувати свої знання та уміння тощо. Отже, розвиток індивідуальних творчих якостей студентів можна вважати провідним завданням сучасної музично-педагогічної освіти. Такий підхід дає змогу майбутньому фахівцеві самостійно подолати певні суперечності між зростаючим вектором практичної діяльності та реаліями навчального процесу. Аналіз останніх досліджень з питань мистецько-педагогічної освіти підтверджує цю думку. Серед українських науковців, які розробляли теоретичні та практичні аспекти формування творчої індивідуальності майбутніх педагогів-музикантів, насамперед назвемо таких, як О. Андрейко, Л. Бондаренко, Л. Гусейнова, Н. Мозгальова, О. Отич, І. Ростовська, О. Щербініна, О. Щолокова та ін.

Для мистецької галузі привабливим є визначення творчої індивідуальності за С. Гільмановим. Вчений розглядає творчу індивідуальність як характеристику особистості, яка має відповідну спрямованість, мотивацію, здібності, мислення, вольові якості, котрі зумовлюють її внутрішню активність і результативність діяльності [1, с.11]. За його визначенням творча індивідуальність, з одного боку, завжди прагне до самоактуалізації свого потенціалу, а з іншого – постійно змінюється і розвивається. Її рушійною силою стають природні обдарування та здібності, а згодом – потреба в самоактуалізації, яка складається з особистісного сенсу та відповідної мотивації [1, с.11-12].

У цьому контексті також привертає увагу наукова концепція О. Отич, яка спрямовує фахову підготовку майбутніх педагогів на розвиток їх творчої індивідуальності засобами мистецтва. Не зважаючи на те, що ця концепція спрямована на підготовку педагогів ПТНЗ, її основні положення повністю солідаризуються із характеристиками, які визначають творчу особистість педагога-музиканта. За словами вченого «...творча індивідуальність педагога є сутнісною й критерієм рівня його педагогічної майстерності. Вона становить системне інтегративне особистісне утворення, що охоплює сукупність мотиваційних, інтелектуальних, емоційно-вольових та професійних якостей і властивостей творчої особистості й характеризує його професійну педагогічну самосвідомість, рівень творчої педагогічної діяльності та його творчий потенціал» [4, с.120].

Екстраполюючи це положення у площину музично-педагогічної підготовки майбутнього педагога-музиканта можна зробити висновок, що розвиток його творчої індивідуальності є

системною якістю, яка інтегрує в собі різні компоненти її функціонування як людини і фахівця. Вона ґрунтується на засадах мистецько-культурологічної парадигми освіти і передбачає інтеграцію мистецьких знань на всіх рівнях фахового навчання. Готовність студента відповідати вимогам культури у професійній діяльності забезпечується всією системою навчання, в процесі якого його індивідуальність закріплює культурологічні знання і перетворює їх у переконання, норми і принципи життєдіяльності. Організоване таким чином навчання стає процесом детермінації, вільної самореалізації та неперервного саморозвитку творчої індивідуальності студента, що виявляється у різних видах його творчості, адже, за влучним висловленням Г. Коджаспірової, «творчість – це індивідуальність, яка вільно реалізує себе» [3, 31].

Мета цієї публікації – запропонувати організаційно-методичну модель формування творчої індивідуальності педагога-піаніста, передбачивши застосування технологій творчого розвитку особистості.

Системний аналіз наукових досліджень дозволив виділити в індивідуальності педагога-музиканта ряд складових творчого потенціалу, які постійно розвиваються, удосконалюються або коригуються. Серед них особливо виділяють інтелектуальну, мотиваційну, емоційну, вольову сфери, а також саморегуляцію, предметно-практичну і екзистенційну сфери, які входять до структурної моделі творчої індивідуальності педагога-музиканта. Розглянемо їх докладніше.

Інтелектуальна сфера включає різні види мислення (творче і пізнавальне, теоретичне і емпіричне, дивергентне і конвергентне), стилі мислення (аналітичний склад розуму, образне мислення), якість розуму (кмітливість, гнучкість, самостійність, критичність), пізнавальні процеси (увага, уявлення, сприймання, пам'ять).

Мотиваційна сфера об'єднує сукупність потреб, мотивів і цілей людини, які формуються і розвиваються протягом всього життя. Для студентів суттєву частину мотиваційної сфери складає мотивація учіння. Під мотивацією учіння розуміють систему цілей, потреб і мотивів, які спонукають людину свідомо оволодівати знаннями, бути активними у навчальній діяльності.

Емоційна сфера включає емоції і почуття, а також самооцінку. Якщо самооцінка занижена або завищена, студент відчуває ускладнення в спілкуванні, неадекватно реагує на зауваження викладачів.

Вольова сфера характеризується усвідомленою постановкою мети і завдань. Людині з розвинутою волею притаманні цілеспрямованість, подолання зовнішніх і внутрішніх перешкод, м'язового і нервового напруження, самовладання, ініціатива.

Сфера саморегуляції дозволяє вільно вибирати мету і засоби її досягнення, усвідомлювати свій вибір, відзначається самокритичністю, різнобічністю мисленнєвих дій, вмінням співвідносити свою поведінку з діями інших людей, рефлексією, оптимістичністю, вмінням управляти своїми фізичним і психічним станом.

Предметно-практична сфера містить в собі здібності, вчинки, вміння в різних видах діяльності і спілкування. Розвивати предметно-практичну сферу - значить допомагати людині реалізувати себе як суспільну і як неповторну індивідуальність.

Екзистенційна сфера характеризується гармонією почуттів і вчинків, слова і діла, які виражаються у життєвій позиції людини до себе та до інших. Усі визначені сфери тісно зв'язані між собою і доповнюють одна одну.

Узагальнення цього теоретичного аналізу у процесі фортепіанного навчання показав, що її можна характеризувати за такими позиціями: наявність стійкого і позитивного емоційно-ціннісного ставлення до музичного мистецтва; спрямованість на інноваційну діяльність, в якій переважає потреба у новизні, пошук досконалих способів музично-виконавської діяльності; прагнення до самореалізації й досягнення високих результатів у навчанні; усвідомлення своєї значущості, здатності зробити свій внесок в музичну педагогіку; здатність відчувати натхнення від творів мистецтва і бажання ознайомити з ними своїх учнів; гнучкість

розуму, асоціативність образність й метафоричність мислення, уміння перекодувати виконавську інтерпретацію у вербальну інформацію і навпаки;

Згідно даних позицій була розроблена організаційно-методична система розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя музики, яка містить цільовий, змістовий, діяльнісний і результативний блоки.

Цільовий блок складається з мети, завдань, накових підходів і принципів, а також обґрунтованих педагогічних умов. Оскільки метою нашого дослідження було формування творчої індивідуальності майбутніх педагогів-музикантів у процесі фортепіанного навчання, його теоретична частина спрямовується на розробку методологічних аспектів. Відповідно ми вважаємо за доцільне формувати творчу індивідуальність майбутнього педагога-музиканта на засадах екзистенційного, гуманно-естетичного, дискурсивно-інтерпретаційного, когнітивного і поліхудожнього підходів, а також принципів забезпечення культурологічної та музикознавчої спрямованості навчального процесу у фортепіанному класі; урахування наступності художньо-творчого розвитку студентів упродовж навчання; стимулювання власної художньо-творчої активності й самостійності, єдність потенційного і актуального у розвитку творчої індивідуальності студентів, оскільки саме вони, з огляду на специфіку означеного феномену, впливають на динаміку його розвитку в процесі інструментально-виконавської діяльності.

Розробляючи педагогічні умови для формування творчої індивідуальності майбутніх педагогів-музикантів ми враховували, що ефективність їх застосування буде визначатися не тільки зовнішніми факторами, тобто спрямованістю навчального процесу на відповідну діяльність, різноманітністю творчих завдань, створенням сприятливої атмосфери педагогічного спілкування на заняттях з музичного інструменту тощо, а й внутрішніми, суто суб'єктивними факторами, які залежать від креативних якостей студентів, їх фахового і життєвого досвіду, творчого мислення.

З урахуванням цих факторів виділяємо наступні педагогічні умови: 1) розробка і застосування в процесі фортепіанного навчання креативних технологій розвитку творчої індивідуальності студента; 2) спонування до креативної діяльності з орієнтацією на можливість творчого самовираження; 3) забезпечення естетико-розвивального середовища в умовах музично-педагогічної освіти; 4) впровадження різноманітних форм індивідуально-творчої роботи.

Змістовий блок організаційно-методичної моделі включає структурні компоненти, різноманітні форми і методи навчання. Сформованість представленого феномену у нашому дослідженні діагностується через такі кластери (групи) компетентностей майбутнього педагога-музиканта: фахово-мотиваційний, когнітивно-потенціальний, креативно-емоційний, рефлексивно-діяльнісний. Ці компетентності ми розглядали як кінцевий результат навчально-виховного процесу, здатність студентів до продуктивної професійної діяльності.

Професійно-мотиваційний кластер виявляє рівень професійної мотивації, який характеризується усвідомленням важливості творчої складової професійної діяльності, розумінням важливості творчого саморозвитку, намаганням удосконалити свій творчий потенціал, демонструє інтерес до різних дисциплін навчального плану.

Центральне місце у цій сфері займають потреби. Похідними від потреб є мотиви, інтереси, устремління, бажання, ціннісні орієнтації. Зазначимо, що потреби розглядаються вченими (С. Рубінштейн, П. Симонов та ін.) як ядро індивідуальності й як сутнісна її характеристика; термін «мотив» означає усвідомлене бажання людини діяти, а також усвідомлену потребу. Мотиви зазвичай пов'язані з поставленими людиною цілями. Таким чином, до складу мотиваційної сфери входять потреби, мотиви і цілі. Відносно студента музично-педагогічного закладу можна говорити про мотивацію учіння, тобто систему потреб, цінностей і цілей, які спрямовують студента свідомо і активно ставитися до навчання.

Запропонований кластер дозволяє виявити прагнення студентів виконувати навчальні та професійні дії незалежно від існуючих стереотипів або запропонованих рекомендацій,

бажання відчувати творчі муки й радість від отриманих позитивних результатів, прагнення знаходити творчі рішення для реалізації творчих задумів. При цьому творча особистість проявляє вольові якості у ситуаціях пошуку, моделювання і створення власних варіантів творчого продукту або розв'язання професійно-педагогічних завдань.

Когнітивно-потенціальний кластер характеризує міру розвиненості музично-естетичного тезаурусу, варіативність творчої індивідуальності у різних видах навчальної діяльності, спрямованість творчого саморозвитку (одновекторний, багатовекторний). Його особливістю є відчуття постійної потреби у пошуках чогось нового і нестандартного, виявлення загальної ерудиції в галузі мистецтва, здатність аналізувати та систематизувати мистецькі явища й процеси, що відбуваються в художній культурі, спрямовувати свої міркування у педагогічну діяльність. Така здатність проявляється завдяки пізнавальному і творчому мисленню.

Зазначимо, що пізнавальне мислення поділяється на два типи - репродуктивний і конвергентний. Репродуктивне мислення дозволяє засвоювати готові знання й відтворювати їх. Конвергентне мислення допомагає здійснювати пошук кращого вирішення проблеми. Отже, розвиток пізнавального мислення є одним з головних завдань удосконалення творчої індивідуальності майбутнього педагога-музиканта. В свою чергу творче мислення також може бути двох типів – конвергентним і дивергентним. Для конвергентного мислення характерним є вирішення проблеми в одному напрямку, а дивергентному мисленню властивий пошук декількох її варіантів. Між собою конвергентне і дивергентне мислення відрізняються рівнем креативності.

Враховуючи це положення, визначимо музично-когнітивні уміння, якими має оволодіти майбутній педагог-музикант у процесі фортепіанної підготовки. Безумовно, працюючи над музичним репертуаром, студент має накопичувати знання стосовно творчості композиторів та їх творів. Але ці знання необхідні йому для того, аби застосовувати їх у різних педагогічних ситуаціях, використовувати для власних творчих проєктів. Тому важливою якістю студента стає вміння накопичувати усі знання, які він отримує з різних фахових навчальних дисциплін, навіть тих, які, на перший погляд, не мають прямого відношення до фортепіанного навчання (зокрема, вокал, диригування тощо). Вміння їх використовувати у конкретних ситуаціях фортепіанного навчання дозволяє більш глибоко проникати в сутність музичного явища, знаходити нові фарби для власної інтерпретації музичних творів.

Креативно-емоційний кластер передбачає усвідомлення себе як творчої індивідуальності, розуміння свого творчого потенціалу у різних сферах мистецько-педагогічної діяльності. Він визначає ступінь виявлення таких професійно-творчих якостей як самостійність, ініціативність, мобільність, здатність до ризику, імпровізація, фантазування, емоційно-експресивні уявлення тощо, а також демонструє прояв почуттів, супутніх пошуку, відкриттів, винаходів, характеризує чутливість до ситуацій, які вимагають оригінальних вирішень.

Рефлексивно-діяльнісний кластер виявляє міру здатності до рефлексії у творчому процесі, подолання внутрішніх та зовнішніх перешкод, вміння керувати своїм психічним станом, цілеспрямованість та самокритичність під час виконання творчих завдань.

До цього кластеру належать такі компетентності: саморегуляції (самоаналізу та самооцінки своєї діяльності як музиканта і педагога, вміння співвідносити свою діяльність, свій стиль спілкування із соціальним та професійним досвідом, адекватно її оцінювати, вміння регулювати свою творчу діяльність та ставлення до неї).

Узагальнення викладеного матеріалу дозволяє стверджувати, що творча індивідуальність майбутнього вчителя музики є складним структурним утворенням. Вона формується у різновекторному навчальному процесі, який надає спрямованості індивідуально-творчому розвитку студентів, а ефективність даного процесу залежить від забезпечення відповідних педагогічних умов.

Останнім часом у музичній педагогіці набувають пріоритетного значення технології творчості, які дозволяють організовувати процес інструментального навчання й забезпечують розвиток студентів, а також становлення їхньої творчої індивідуальності. Головною метою

цих технологій є створення обґрунтованої розвивальної методики, яка б гарантовано забезпечувала реалізацію творчих якостей студентів, позитивну динаміку їх особистісного і професійного творчого розвитку, можливість оптимального відтворення процесу на рівні фахової майстерності педагога.

У системі фортепіанного навчання такі технології ґрунтуються на методичній системі індивідуалізованого навчання в умовах відповідного змістовно-практичного середовища. Їх реалізація передбачає організацію музично-творчої фахової підготовки, котра спрямовується на діалектичне розв'язання між усталеними формами музичного виконавства і новими можливостями сучасного виконавства. Це стосується звукових, тембральних і темпових якостей музичних творів, можливостей їх інтерпретації у різних аудиторіях.

Сутність цих технологій полягає в організації фахової підготовки, за якою креативність студента стає домінуючим компонентом фортепіанного навчання і спрямовується на відкриття власних творчих знахідок у інтерпретаційному процесі. Таке навчання спонукає студентів до самостійного осмислення музичних творів та їх виконавського осягнення в контексті професійної діяльності.

Формування творчої індивідуальності майбутніх педагогів-музикантів за розробленою у нашому дослідженні організаційно-методичною моделлю відбувалося протягом трьох етапів (*організаційно-інформаційний, ціннісно-орієнтованим і самостійно-творчим*), кожен з яких мав свою мету і завдання.

Досвід нашої роботи показав, що набуті студентами креативні якості сприяють поступовому зростанню творчої індивідуальності, самостійності в осягненні музичних образів у власній виконавській інтерпретації. Якщо така діяльність відбувається протягом всього навчання у системі бакалаврату і магістратури, то вона продовжується й у подальшій професійній діяльності педагога-музиканта.

У підсумку наголосимо, що в системі музично-педагогічної освіти розвиток творчої індивідуальності студентів набуває провідного значення. В ній поєднується інформаційна, освітня, дослідницька і праксеологічна функції, які дозволяють організувати фахове навчання майбутніх педагогів-музикантів таким чином, щоб пролонгований розвиток їх творчої індивідуальності став каталізатором якості освіти у вищому музично-педагогічному навчальному закладі.

Література

1. Афанасьев О. В. *Творчество как саморазвитие личности*. СПб.: Питер, 2000. 178 с.
2. Балл Г. О. Принцип гуманізації в загальноосвітній та професійній підготовці учнівської молоді. *Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки молоді: наук.-метод. посіб.* К.: Тернопіль, 2002. 388 с.
3. Гильманов С. *Творческая индивидуальность учителя: учебное пособие*. Тюмень. 1995. 167 с.
4. Горовая В. И. Антонова Н. А., Харченко Л. Н. *Творческая индивидуальность учителя в условиях повышения профессиональной квалификации* [монографія]. Ставрополь: Сервисшкола, 2005, 144 с.
5. Гусейнова Л. В. *Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. К., 2005. 205 с.
6. Зязюн І. А. *Естетичні засади розвитку творчої особистості / Мистецтво у розвитку особистості*: монографія; за ред. Н.Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина. 2006.
7. Коджаспирова Г. М. *Педагогическая антропология*. М.: Гардарики, 2005. 287 с.
8. Отич О. *Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти*. [Монографія]. Чернівці, Зелена Буковина, 2009, 750 с.
9. Рибалка В. В. *Психологія розвитку творчої особистості* : навч. посіб. К.: ІЗМН, 1996, 236 с.
10. Щолокова О. Новітні підходи та технології у професійній підготовці вчителя мистецьких дисциплін. *Innovative processes in education: Collective monograph*. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017. P. 238-246.

11. Щолокова О. Основні тенденції фортепіанної підготовки педагога-музиканта у вищих мистецьких закладах освіти. *Topical issues of education: Collective monograph*. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal, 2018. P. 175-190.

Про автора:

Чжоу Лянлян, аспірант кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (01054, Київ, Україна); **ORCID: 0000-0003-3920-7319**

Zhou Lianglian

Orderly-methodical model of creative individuality forming of upcoming teacher-musician in piano training process

The creative individuality of teacher-musician is a complex structure that is constantly evolving, improving or adjusting. It consists of intellectual, motivational, emotional, volitional, practical-object and existential spheres, as well as the sphere of self-regulation. The generalization of the theoretical analysis of the development of creative individuality of music and pedagogical students in the piano teaching process led to the conclusion that it is characterized by next positions. A persistent and positive attitude to music, focus on innovation, which is dominated by the need for newness; search for more perfect ways of music teaching; desire for self-realization and achievement of high results in learning; understanding of their significance and the ability to make their contribution to musical pedagogy; ability to feel inspired by works of art and the desire to acquaint them with their students, mental flexibility, imagery and metaphorical thinking; ability to transcode performance interpretation verbal and vice versa. Thus, the creative individuality is a complex education, which is formed throughout the course of study in different vectors. Its effectiveness depends on appropriate pedagogical conditions.

Is diagnosed through the clusters of competences as: professional-motivational, cognitive-potential, creative-emotional, reflexive-activity. These competencies are considered as the final result of the educational process. A professional motivational cluster characterized by awareness of the importance of the creative component of professional activity. The cognitive-potential cluster characterizes the degree of development of the musical-aesthetic thesaurus. The creativity-emotional cluster involves realizing itself as a creative individuality, an understanding of its creative potential in various fields of artistic and pedagogical activity. It defines the degree of detection of such professional-creative qualities as independence, initiative, mobility, risk-taking, improvisation, fantasy, emotionally expressive representations, as well as manifestation of feelings, discoveries, inventions, characterizing sensitivity to situations requiring original solutions.

Using this methodical ordered model at all stages of teaching contributes to the gradual growth of creative individuality and independence in performing interpretation of musical images.

Keywords: creativity; individual training; piano teaching; teacher-musician.

References

1. Afanasev O.V. *Tvorchestvo kak samorazvitie lichnosti* [Creativity as self-development of the personality]. St.-Petersburg, 2000. 178 p. (in Russian)
2. Ball H.O. *Pryntsyp humanizatsii v zahalnoosvitnii ta profesiinii pidhotovtsi uchnivskoi molodi* [The principle of humanization in the general education and professional training of pupils youth]. *Psykhohohiia osobystisno oriientovanoi profesiinnoi pidhotovky molodi: nauk.-metod. posib* [Psychology of personally oriented vocational training of youth: Scientific and methodical manual]. Ternopil, 2002. 388 p. (in Ukrainian)
3. Gilmanov S. *Tvorcheskaia yndyvydualnost uchytelia: uchebnoe posobyie* [Creative identity of the teacher: manual]. Tyumen, 1995. 167 p. (in Russian)
4. Gorovaya V.I. Antonova N.A., Kharchenko L.N. *Tvorcheskaya individualnost uchitelya v usloviyakh povysheniya professionalnoy kvalifikatsii* [Creative identity of the teacher in the conditions of increase in professional qualification]. Stavropol, 2005, 144 p. (in Russian)
5. Huseinova L.V. *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky do instrumentalno-vykonavskoi diialnosti* : dys. ...kand. ped. nauk : 13.00.02. [Formation of readiness of future music teachers to instrumentally and performing activity]. Ph.D. thesis (Pedagogical Sci.). Kyiv, 2005. 205 p. (in Ukrainian)
6. Ziazium I.A. *Estetychni zasady rozvytku tvorchoi osobystosti* [Esthetic bases of development of the creative person]. *Mystetstvo u rozvytku osobystosti* [Art in personal development]; Ed. by N.H. Nychkalo. Chernivtsi, 2006. (in Ukrainian)

-
7. 7. Kodzhaspirova G.M. *Pedagogicheskaya antropologiya* [Pedagogical anthropology]. Moscow, 2005. 287 p. (in Russian)
 8. Otych O. *Mystetstvo u systemi rozvytku tvorchoi individualnosti maibutnoho pedahoha profesiinoho navchannia: teoretychnyi i metodychnyi aspekty* [Art in the system of development of creative identity of future teacher of vocational education: theoretical and methodical aspects]. Chernivtsi, 2009, 750 p. (in Ukrainian)
 9. Rybalka V.V. *Psykhologhiia rozvytku tvorchoi osobystosti : navch. posib.* [Psychology of development of the creative person. Tutorial]. Kyiv, 1996, 236 p. (in Ukrainian)
 10. Shcholokova O. Novitni pidkhody ta tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi vchytelia mystetskykh dystsyplin [The latest approaches and technologies in vocational training of the teacher of art disciplines]. *Innovative processes in education: Collective monograph*. Lodz, Poland, 2017, pp. 238-246. (in Ukrainian)
 11. Shcholokova O. Osnovni tendentsii fortepiannoi pidhotovky pedahoha-muzykanta u vyshchykh mystetskykh zakladakh osvity [Top trends of piano training of the musician teacher in arts educational establishments]. *Topical issues of education: Collective monograph*. Lisbon, Portugal: Pegasus Publishing, 2018, pp. 175-190. (in Ukrainian)

About the author:

Zhou Lianglian, Post-graduate Student at the Department of Pedagogy of Arts and Piano Performance, Faculty of Arts, National Pedagogical Dragomanov University (01054, Kyiv, Ukraine);
ORCID: 0000-0003-3920-7319